

БІЗНЕС – ІНКУБАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Л.О. Рибіна,
кандидат економічних наук

*Сумський національний аграрний
університет*

У статті висвітлено роль бізнес-інкубаторів в економічному розвитку регіонів та підвищення їх інноваційності. Визначено методичні особливості у використанні даних теоретичного і практичного підходів при формуванні підприємницького інкубаційного середовища.

Ключові слова: *бізнес, інновації, бізнес-інкубатор, регіональний розвиток, малі підприємства, підприємницьке середовище, інкорпорація.*

Постановка проблеми. Україна, як одна із найбільш технологічно розвинених країн пострадянського простору, що генерувала і втілювала передові технологічні новачки, повинна скористатися своїми перевагами і сконцентрувати зусилля на інноваційному шляху розвитку економіки. Для цього потрібна постійна генерація зусиль з боку як держави, так і органів місцевого самоврядування для підтримки малого інноваційного підприємництва і проведення відповідної інноваційно-інвестиційної політики.

Участь комерційних структур в інноваційному розвитку територій найчастіше не дає помітного позитивного результату через: обмеженість їх ресурсів; нескоординовану діяльність як між ними, так і з місцевими органами влади; локальність господарських завдань, які ставлять вони перед собою; відсутність ефективного управління виробництвом; фактичну відірваність виконавців державних програм від значної кількості підприємців. У той же час головним механізмом такого розвитку на найближчу перспективу можуть стати виробничо-орієнтовані комплекси бізнес-інкубаторів, що формують галузеві групи малих і середніх підприємств і забезпечують поетапне створення необхідного інноваційного середовища.

Тому на сьогодні актуальним залишається вивчення і створення методик адапта-

ції найбільш ефективного іноземного досвіду у створенні бізнес-інкубаторів з метою розробки єдиного підходу і практичних рекомендацій, які дозволяють суттєво скоротити ризики, підвищити ефективність роботи інкубаторів бізнесу і тиражувати вдалий досвід у різні регіони країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку малого і середнього бізнесу з використанням механізмів бізнес-інкубації привертала пильну увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як А.Мазур, Д.Львов, О.Попович, П.Стадник, О.Волков, Л.Антонюк та інших. Однак усі вони розглядали конкретні бізнес-інкубатори, що підтримують на пільгових умовах ініціативну форму малого інноваційного підприємства, за якої новатор (вчений, винахідник, підприємець) стає власником прибутків від реалізованих результатів досліджень, нових технологій, винаходів тощо. Враховуючи іноземний досвід інноваційного розвитку регіонів, необхідно зазначити, що економічно-соціальний розвиток регіону досягається не тільки завдяки розвитку високотехнологічних галузей, але і за рахунок інноваційного оновлення традиційного виробництва.

Теоретично найбільш ефективні виробничі бізнес-інкубатори повинні прагнути надати фінансові, матеріальні ресурси, необхідні для виживання і зростання підприємств, обсяги яких завжди обмежені. Тому

фактично нині необхідно говорити не про конкретні бізнес-інкубатори як організаційні структури, а про інкубування бізнесу як інтерактивний процес регіонального розвитку, спрямованого на сприяння корпоративної організації бізнесу і підтримку підприємств, які тільки розпочинають свою діяльність з розробки новаторських продуктів. Тоді інкубування в широкому розумінні буде означати створення умов, що сприяють ефективному формуванню інноваційного клімату, який так необхідний для розвитку регіонів.

Метою статті є з'ясування основних підходів з інкубування бізнесу та його ролі в інноваційному розвитку регіонів на підставі світового досвіду.

Виклад основного матеріалу. Останні роки позначилися бурхливим зростанням бізнес-інкубаторних структур. Так, у 1985 р. у світі існувало близько 70 бізнес-інкубаторів, у 1992 р. їх було 470, сьогодні – 1100 [1]. Згідно з даними NBIA, співвідношення числа успішних компаній і збанкрутілих фірм, які є випускниками бізнес-інкубаторів, складає 80:20, а за звичайних умов – 20:80 [2]. Стрімкий розвиток і зростання кількості бізнес-інкубаторів у багатьох країнах світу свідчить про ефективність використання цієї моделі для вирішення цілого ряду завдань, серед яких можна виділити:

- оздоровлення економічної активності регіонів, розвиток внутрішніх ринків, диверсифікацію регіонів;

- зростання числа малих підприємств, підвищення їх життєздатності внаслідок розширення бази оподаткування регіонів і держави в цілому;

- найбільш повне використання ресурсів регіонів, включаючи трудові, виробничі, технологічні, природні тощо;

- підвищення інноваційної активності бізнесу в цілому, упровадження нових технологій і ноу-хау;

- створення і зміцнення зв'язків між малим бізнесом та іншими секторами економіки (великий бізнес, державний, фінансовий сектор тощо), а також міжрегіональних і міжнародних зв'язків, що сприяє зміцненню економічних систем;

- зростання зайнятості і підвищення рівня життя населення.

Аналіз проблем розвитку малого підприємництва в Україні, з одного боку, і вивчення розвитку бізнес-інкубації в інших країнах та високих показників ефективності використання механізму бізнес-інкубування у вирішенні економічних і соціальних проблем, з іншого боку, свідчать про доцільність упровадження бізнес-інкубації в умовах сучасної економіки в Україні. Висока гнучкість і різноманітність дозволяють вбудувати бізнес-інкубатори в умови України і розкрити потенціал цієї моделі у вирішенні багатьох проблем різних міст і регіонів. Практичний досвід, накопичений бізнес-інкубаторами у всьому світі, зокрема, у країнах, де відбулися процеси, аналогічні тим, які характерні для сьогоденної української економіки, дозволить уникнути багатьох помилок і подолати труднощі з мінімальними втратами.

Одна з найбільш привабливих рис інкубаторів малого бізнесу в сучасних українських умовах полягає в тому, що вони можуть не тільки сприяти розвитку підприємництва в регіонах, але також бути використані як інструмент розвитку регіональних виробничих, інтелектуальних та інших ресурсів, які на сьогодні не знайшли гідного застосування у ринковій системі, яка складається на даному етапі в Україні. Бізнес-інкубатори здатні стати інструментом «конверсії» великих і неконкурентних виробничих потужностей у сектор малої економіки, при цьому, на відміну від багатьох інших організацій подібного характеру, завдяки грамотному плануванню і управлінню вони можуть стати не тільки самоокупними, але й комерційно вигідними підприємствами за рахунок комерціалізації ресурсів і використання приватної ініціативи в регіонах.

Інкубатор являє собою найбільш ефективну форму організаційної підтримки малих підприємств на початковій стадії їх розвитку. Основу інкубаторного підходу складають цілі і завдання формування певного підприємницького середовища і надання конкретної підтримки для бізнес-одиниць, які тільки зароджуються у будь-якій галузі господарювання. Тому можна зазначити, що

базовою концепцією визначення інкубатора є створення інструментарію для реалізації підприємництва.

Група експертів з наукових парків та інноваційних центрів (група СПАЙС) дала таке визначення концепції бізнес-інкубатора [3]. «Бізнес-інкубатор – це:

- науковий або технологічний парк, який являє собою об'єкт власності, розташований на певній території зі спорудами; призначається для науково-техноємних дослідних, дослідно-конструкторських і виробничих організацій, пов'язаний з державними дослідними і навчальними закладами; створюється з метою сприяння передачі технології, а також установа забезпечення зростання нових (інноваційних) компаній;

- інноваційний центр, який надає (техноємним) інноваційним компаніям і підприємцям приміщення в оренду, консультації з питань створення підприємств, послуги з підготовки бізнес-планів, а також офісні та інші послуги для спільного використання. Мета такого центру полягає в стимулюванні розвитку місцевої і регіональної економіки, передаванні технології і розповсюдженні результатів інноваційної діяльності».

Таким чином, бізнес-інкубатори – це місце концентрації діяльності фірм для ефективного розвитку галузей місцевої економіки. Інкубатори є частиною інфраструктури підтримки малого підприємництва, можуть виступати як самостійно, так і бути частиною єдиної системи розвитку малих підприємств, разом з такими структурами, як технологічні і наукові парки, інноваційні і бізнес-центри тощо, де бізнес-інкубаторам відводиться центральна роль у проведенні політики стимулювання процесу засновництва і всесторонньої підтримки розвитку нових фірм.

Між інкубаторами бізнесу є серйозні відмінності, що робить практично неправомірним розробку універсального підходу створення даних структур. Тому обов'язковою є розробка схеми проходження фірм-клієнтів через бізнес-інкубатор, яка розраховується на 3-4 роки. При цьому будь-яка з них передбачає чотири основні етапи.

Перший етап – відбір нового клієнта з числа претендентів. Критерії відбору – новизна ідеї та реальність її втілення в життя силами малої фірми. Якщо претендент визнається перспективним, з ним укладається договір на оренду приміщення, але цей договір вимагає щомісячного підтвердження сторін і може бути розірваний за бажанням однієї з них. Тоді клієнт протягом місяця зобов'язаний звільнити займану площу.

Другий етап – вселення і перший рік роботи в умовах технопарку. Клієнт одержує фінансову, технічну та іншу допомогу на пільгових умовах. Технопаркові структури надають висококласні консультації з організаційно-економічних аспектів діяльності малих фірм: з ведення бухгалтерського обліку, оподаткування, юридичних проблем, питань використання всіляких урядових програм.

Третій етап (2-3 роки) – становлення і зростання фірми, збільшення числа її працівників. Якщо діяльність у сфері малого бізнесу розпочинають, як правило, одна-дві людини, то у разі вдалого бізнесу кількість учасників зростає до п'яти, а потім і до 10-20 осіб. По мірі зміцнення фінансового стану клієнта технопарк поступово скорочує свою допомогу: орендна плата збільшується майже до загальноприйнятого рівня в даному регіоні, зростає плата за послуги, умови діяльності клієнта наближуються до тих, що існують у «зовнішньому світі».

Четвертий етап – вихід фірми з інкубатора бізнесу. Адміністрація останнього допомагає своєму клієнту підшукати нове приміщення і переїхати.

Розглядаючи світові підходи до створення структур інкубаторів бізнесу в замкнених територіальних утвореннях, слід виділити ряд методичних особливостей у використанні даних теоретичного і практичного підходів при формуванні підприємницького інкубаторного середовища.

По-перше, головною метою організації інкубаторів бізнесу є створення в регіонах певного підприємницького середовища життєзабезпечення у вигляді розвитку якогось-небудь виду підприємництва або прямого бізнесу. **По-друге**, формування у рамках регіонального інкубаторного комплексу по-

винно будуватися на основі принципів гармонійного поєднання інтересів місцевих органів влади, підприємництва і суспільства. *По-третьє*, організація окремих одиниць бізнесу повинна здійснюватися у рамках завдань регіональних програм економічного розвитку. У такому випадку тільки цим групам підприємств може бути наданий статус «інкубаторів» – як сукупності фірм і компаній, що діють в певному господарському режимі і тому користуються наданими їм пільгами і преференціями. *По-четверте*, важливим кроком у створенні регіональних виробничих інкубаторів повинно стати доведення вимог до особливостей комерційної діяльності згідно зі світовою практикою, а також вимог розвитку ринку товарів і послуг в Україні. *По-п'яте*, у матеріальні і фінансові ресурси, які є основою комплектації інкубаторів бізнесу, можуть бути вкладені грошові кошти і майно як самих підприємств і комерційних структур, зацікавлених у реалізації господарських програм регіону, так і державні ресурси. *По-шосте*, при встановленні форм власності на ресурси і об'єкти інкубаторів бізнесу можуть використовуватися як державні, так і змішані форми власності, але при збереженні контролюючої участі державних органів в управлінні ними. *По-сьоме*, використання даного підходу при формуванні необхідного інкубаторного господарського середовища жит-

тезабезпечення повинно дати значно більший соціально-економічний ефект, ніж при створенні окремих виробництв. *По-восьме*, при формуванні загальної організаційної структури інкубаторів можуть залучатися позарегіональні і зарубіжні ресурси від усіх зацікавлених сторін, для яких вирішення даних галузевих і міжгалузевих проблем може здійснюватися на міжрегіональній або міжнародній основі взаємовідносин. *По-дев'яте*, при створенні інкубаторів можуть використовуватися сучасні методи і механізми інкорпорації, тобто відбуваються процеси майнового і правового взаємопроникнення між уже функціонуючими окремими учасниками бізнесу і щойно створеними виробничими структурами.

Висновки. Постійне збільшення числа і різновидів бізнес-інкубаторів, розширення їх географії, що охоплює сьогодні всі основні регіони світу, зростаюча участь в їх створенні крупного приватного капіталу – усе це є набором переконливих аргументів у питанні необхідності і корисності інкубаторів бізнесу як однієї з форм прискорення використання науково-технічних досягнень, розвитку підприємництва у сфері наукоємних технологій, сприяння структурним зрушенням в економіці, зростання зайнятості і добробуту населення регіону та країни в цілому.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Дубровская О. Бизнес-инкубатор укроет малый бизнес от проблем: <http://www.smb-support.org/nsbi/showPage.html?id=75>. 26.10.06.
2. Современные инновационные структуры и коммерциализация науки / Под ред. А. Мазура. – Харьков: Ин-т монокристаллов, 2000. – 39 с.
3. Best practice in Business Incubation. U.N.: New York and Geneva, 2000. – 120 p.